

Erzurum İlinde Beyaz Lahananın Üretim ve Pazar Maliyeti; Aziziye, Yakutiye ve Pasinler İlçeleri Örneği*

Rüveyda KIZILOĞLU¹ Vedat DAĞDEMİR²

ÖZET: Araştırmanın amacı, Erzurum ilinde beyaz lahananın maliyetini hesaplayarak, pazarlama yapısını ortaya koymaktır. Araştırma 2009 yılı verileri dikkate alınarak Yakutiye, Palandöken ve Pasinler ilçelerinde yapılmıştır. Araştırmada kullanılan veriler, ilçe tarım müdürlüğü kayıtlarında beyaz lahana üretiminde bulunan 25 tarım işletmesinden anketlerle elde edilmiştir. Bu çalışmada 1 kg Beyaz Lahananın Üretim Maliyeti 0.245 TL kg⁻¹, Pazar Maliyeti ise 0.260 TL kg⁻¹ olarak hesaplanmıştır. Bir dekaradan sağlanan brüt kar 883.62 TL, net kar ise 645.97 TL olup oransal karın 1.62 TL olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler; Beyaz lahana, üretim maliyeti, pazar maliyeti

Cost of Production and Market of Erzurum Province White cabbage; The Case Study of Aziziye, Yakutiye and Pasinler District

ABSTRACT: The aim of the study, in the province of Erzurum, calculating the cost of white cabbage, is to reveal the structure of marketing. Research in 2009 on the basis of Yakutiye, Palandoken and Pasinler district. The data used in the study, records of the district directorate of agriculture in the production of white cabbage were obtained from 25 farms in the questionnaires. In this study, 1 kg of white cabbage production cost 0.245 TL kg⁻¹, market cost is 0.260TL kg⁻¹. Gross profit provided from a decare is 883.62 TL, in a net profit of 645.97 TL is 1.62 TL abdomen was found to be proportional.

Keywords: White cabbage, production cost, market cost

¹ Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü, Tokat, Türkiye

² Atatürk Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü, Erzurum, Türkiye

* Bu Çalışma, Yüksek Lisans Tezinden çıkarılmıştır

Sorumlu yazar/Corresponding Author: Rüveyda KIZILOĞLU, ruveyda.kiziloglu@gop.edu.tr

GİRİŞ

Dünya nüfusunun hızlı artmasına karşın, tarım alanlarının genişleyemeyişi, Türkiye’de tarımsal ürün dış satımına önem verilmesi, tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de tarımsal ürün fiyatlarının giderek yükselmesi nedeniyle tarım her zamankinden daha çok ön plana çıkmıştır. Türkiye’deki hızlı nüfus artışına paralel olarak gelişen gereksinimler sebze olan talebi hızla artırmıştır.

Yaprağı yenilen bir kış sebzesi olan beyaz lahana bitkisi besin değeri çok yüksek olan bir sebzedir. İçerisinde bol miktarda potasyum, sodyum, olup sadece lahana çeşitlerinde bulunan U vitamini mide ve bağırsakların iç yüzeyini koruyup oralandaki yaraların iyileşmesini sağlamaktadır. Sindirimi kolay olan lahananın ortasındaki beyaz ve gevrek yapraklarının çiğ olarak yenmesi çok faydalı olup kanı temizleme, bol alyuvar yapımını sağlayarak kansızlığı giderme özellikleri vardır. Ayrıca bolca taze lahana yemek ses kısıklığına iyi geldiği gibi zayıflama kürü olarak ta kullanılmaktadır (Anonim, 2009).

Toprak isteği bakımından seçici olmayan beyaz lahana suyu seven bir sebze olduğu için daha çok serin ve nemli yerlerde iyi sonuç vermektedir. Mutlaka münavebe yapılması gereken beyaz lahana iyi toprak hazırlığı yapıldıktan sonra şaşırtma işlemi yapılarak çapalama gerektiren bir sebzedir (Anonim, 2009).

Tarımsal araştırmalarda en önemli amaç, kültür bitkilerinin yetiştiriciliğini ve birim alandaki verimlerini artırarak, dünyada ve ülkemizde artmakta olan nüfus beslenme ihtiyaçlarının karşılanabilmesidir.

Tarımsal ürün fiyatlarının belirlenmesinde kullanılan en önemli kriterlerden birisi, üretim sırasında yapılan masrafların ortaya konularak maliyetinin bulunmasıdır.

Üreticinin karlı olabilmesi ve üretimine devam edebilmesi için, gelir gider arasındaki dengenin korunması gerekmektedir. Bu nedenle araştırmada Erzurum ve Pasinler Ovası ekonomisi içerisinde beyaz lahana üretimi yapılan masraflara ait maliyetler, fiziki ve mali değerleri itibarıyla çıkarılmış, böylelikle üretim maliyetinin güncelleşmesini sağlayacak veri tabanının oluşturulması amaçlanmıştır.

MATERYAL VE YÖNTEM

Materyal

Araştırmanın materyalini, Erzurum ili; Aziziye, Yakutiye ve Pasinler ilçelerinde yapılmış anketlerden

sağlanan veriler oluşturmuştur. Ayrıca Erzurum Tarım İl Müdürlüğü, Aziziye, Yakutiye ve Pasinler ilçe müdürlükleri ve konu ile ilgili literatür bilgileri araştırmanın diğer veri kaynaklarını oluşturmuştur.

Yöntem

Araştırma yöresinin belirlenmesi: Erzurum ilinde Erzurum ovasından Aziziye ve Yakutiye ilçeleri ile Pasinler ovasından Pasinler ilçesi araştırma yöresini oluşturmuştur. Erzurum ve Pasinler ovasının seçilme sebebi;

- a) Erzurum ilinin toplam beyaz lahana üretim miktarının % 68.52’sini oluşturması,
- b) Ürünün merkeze getirilmesi daha kolay olması,
- c) Seçilen bölgenin E-80 uluslararası karayolu yolu üzerinde olması,
- d) Seçilen bölgede bulunan köylerin, ürününü yol kenarlarına getirip satabilmesi,
- e) Çiftçilerin ticari anlamda beyaz lahana yetiştiriciliğinde uzmanlaşması,
- f) Verimin yüksek olması ve
- g) Erzurum şehir merkezine yakın olmasıdır.

Veri Toplama ve Değerlendirme Yöntemleri

Veri toplama: Araştırmanın tarım işletmelerini kapsayan bölümünde, zaman kesiti yöntemi (Cross Section Method) kullanılmıştır (Aytaç, 1985).

Araştırma, 2008-2009 üretim dönemi kapsamakta olup verilerin toplanması aşamasında Direkt Mülakat (Personal Interview) Yöntemi kullanılmış ve veriler anket yolu ile sağlanmıştır.

Araştırma bölgesinde, beyaz lahana eken 25 işletme tespit edilmiştir. Bu işletmelerin tamamı araştırma kapsamına alındığı için tam sayım yöntemi kullanılmıştır.

Veri değerlendirme: Anket uygulanacak tarım işletmelerinin buldukları köylerde önceden hazırlanan anket formları çiftçilerle karşılıklı görüşme yoluyla araştırmacı tarafından doldurulmuştur. Araştırmada kullanılan anket formları, işletmelerin sosyo-ekonomik yapısını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Anket formlarında, işletmelerin nüfus ve iş gücü varlığı, yabancı iş gücü kullanımı, mülk, kiraya/ortağa tutulan arazi varlığı, üretim deseni, girdi kullanımı, ürün pazarlanması ve işletmenin sermaye yapısına (toprak, bina, bitki, arazi

Çizelge 1. İşletmelerde nüfusun yaş ve cinsiyete göre dağılımı

Yaş	Erkek		Kadın		Toplam Nüfus	
	Miktar (kişi)	Oran (%)	Miktar (kişi)	Oran (%)	Miktar (kişi)	Oran (%)
0-6	0.40	10.99	0.40	13.89	0.80	12.27
7-14	1.04	28.57	0.72	25.00	1.76	26.99
15-49	1.72	47.25	1.60	55.56	3.32	50.92
50-64	0.40	10.99	0.16	5.55	0.56	8.59
65- ++	0.08	2.20	-	-	0.08	1.23
Toplam	3.64	100.00	2.88	100.00	6.52	100.00

islahı, hayvan, alet ve makine, para vb) yer verilmiştir.

İşletmelere anketler 1-10 Haziran 2010 tarihleri arasında uygulanmıştır. B.lahana üreten işletmelerden tam sayım yöntemi ile sağlanan veriler değerlendirilirken, işletmeler gruplandırılmamıştır. Bunun nedeni ise araştırma bölgesindeki beyaz lahana üreten işletmelerin arazi varlığı ve diğer özellikleri bakımından homojen bir yapıya sahip olmalarıdır.

Araştırma konusu olan b.lahananın maliyeti hesaplanırken izlenen yol;

Üretim işlemleri: Üretim işlemlerinin yapıldığı zaman (ay olarak) belirlenmiş olup toprak hazırlığı, ekim-dikim, bakım (sulama, gübreleme, ilaçlama, boğaz doldurma ve çapalama) ve hasat başlığı altında ele alınmıştır.

Üretim işlemlerinde işgücü ve makine çeki gücü kullanımı saat olarak çizelgelerde gösterilmiştir. İşçilik masrafları çalışma alanındaki geçerli olan işgücü ücretlerini yansıtmaktadır (Tanrıvermiş ve Gündoğmuş, 2001). Makine çekigücü masrafının hesabında bölgedeki birim makine kirası fiyatları dikkate alınmıştır.

Döner sermaye faizinin hesaplanmasında, T.C. Ziraat Bankası'nın bitkisel üretim için öngördüğü kredi faizinin (% 18) yarısı dikkate alınmıştır.

Genel idari giderleri, işletmenin sevk ve idaresi, sosyal hizmetleri ile işletmenin tüm üretim faaliyetlerini ilgilendiren ortak hizmetler için yapılan masraflardır (Kıral ve ark., 1999). B.lahana üretim faaliyetinde genel idare giderleri masraflar toplamının % 3'ü esas alınarak hesaplanmıştır (Kızıloğlu, 1994; Çiçek ve ark., 1999; Erem, 2005).

B.lahana yetiştirilen tarla arazisinin kira karşılığı hesabında benzer nitelikteki arazilerinin cari arazi kirası dikkate alınmıştır.

B.lahana üretim maliyetinin hesaplanmasında değişken ve sabit masraflar hesaplanıp söz konusu masrafların toplamı, üretim masraflarını oluşturmaktadır. 1 kg veya 1 baş b.lahananın maliyeti ise üretim masrafla-

rının dekindan alınan ürün miktarına oranlanması suretiyle hesaplanmıştır.

BULGULAR

Lahana Üretimi Yapan İşletmelerde Nüfus, Eğitim ve İşgücü Nüfus ve Eğitim

Nüfus ve Eğitim: Anket verilerine göre araştırma kapsamındaki bir işletmenin toplam aile nüfusunun ortalama 6.52 olduğu tespit edilmiştir (Çizelge 1). Toplam aile nüfusu içerisinde en fazla payın 15-49 yaş grubuna ait olduğu anlaşılmaktadır. Ekonomik yönden faal nüfus olarak nitelenen bu nüfus oranı, incelenen tarım işletmelerinde % 50.92'dir. % 26.99'luk payla 7-14 yaş grubu ikinci sırayı alırken, bu grubu % 12.27'lik payla 0-6 grubu izlemektedir. Çalışabilir nüfus içerisinde, tarımsal faaliyette aktif nüfus olan 15-49 yaş grubunun toplam nüfusun yarısından fazla olması araştırma bölgesinde büyük bir iş gücü potansiyelinin bulunduğunu göstermektedir. 50-64 ve 65 ve üzeri olan yaş gruplarının payı ise sırasıyla % 8.59, % 1.23 olup en düşük orana sahip oldukları anlaşılmaktadır.

Araştırma bölgesinde incelenen işletmelerde 6 yaş ve daha yukarı yaşlardaki nüfusun eğitim durumu Çizelge 2'de verilmiştir. İncelenen işletmelerde nüfusun % 96.63'nün bir diploma sahibi olduğu görülmektedir. Yine bu işletmelerde kadın nüfusun % 91.16'sının, erkek nüfusun % 56.46'sının ilköğretim mezunu olduğu görülmektedir. Ayrıca Eren (2005) tarafından, 2004 yılı verileri dikkate alınarak ayçiçeği maliyeti üzerine yapılan bir çalışmada, 2004 yılında herhangi bir okul mezunu oranı % 91.15 olarak tespit edilmiştir. Buna göre okul mezunu oranında % 5.48 oranında bir artış söz konusu olmuştur. Devletin sekiz yıllık eğitimi zorunlu kılması ve halkın eğitim konusunda bilinçlenmesi ve bilinçlendirilmesi, kırsal kesimde eğitime verilen önemi göstermektedir.

Ayrıca çalışma kapsamına alınan işletmelerin merkez ve merkeze yakın köyler olmasının da bu konudaki payının yüksek olduğunun altını çizmek gerekir.

Çizelge 2. İşletmelerde nüfusun eğitim durumu

Eğitim Seviyesi	Erkek		Kadın		Toplam Nüfus	
	Miktar (kişi)	Oran (%)	Miktar (kişi)	Oran (%)	Miktar (kişi)	Oran (%)
Okur Yazar Olmayan	-	-	0.04	2.21	0.04	0.84
Okur Yazar Olan	0.04	1.36	0.08	4.42	0.12	2.53
İlkokul Mezunu	1.66	56.46	1.65	91.16	3.31	69.68
Ortaokul Mezunu	0.78	26.53	0.04	2.21	0.82	17.26
Lise Mezunu	0.42	14.29	-	-	0.42	8.85
Yüksekokul Mezunu	0.04	1.36	-	-	0.04	0.84
Toplam	2.94	100.00	1.81	100.00	4.75	100.00

İşgücü: İşletmelerde mevcut aile nüfusu EİB cinsinden Çizelge 3’de gösterilmiştir. Bu tablodaki kat sayılar yaş, cinsiyet farklılığını ortadan kaldırmak amacıyla hesaplanmıştır. Anket çalışması yapılan işletmede ortalama olarak bir işletmede 4.18 EİB aile işgücü bulunmaktadır. Aile işgücü, kadınlar için 1.64 EİB, erkekler için 2.54 EİB olarak hesaplanmıştır.

Lahana üretiminde münavebeye alınan ürünler: İşletmede % 28 oranında B.Lahana-Patates-B.Lahana münavebesi uygulanmıştır. Bunu sırasıyla, % 20 ile B.Lahana-Patates-Patates ve % 12 B.Lahana-Patates-Yonca takip etmiştir (Çizelge 4). Ürün gruplarına göre uygulanan münavebe şekillerinin; Endüstri bitkisi- Endüstri bitkisi- Endüstri bitkisi ve Endüstri bitkisi-Endüstri bitkisi-Yem Bitkisi olduğu anlaşılmaktadır. Çiftçinin münavebe konusunda bilinçli olmadığı söylenebilir.

Kızıoğlu (1989), yapmış olduğu bir çalışmada, Oltu ilçesinde münavebe uygulamasını incelemiş ve hububat (tahıl)-çapa bitkisi(endüstri bitkisi) düzeninin yanında hububat-çapa bitkisi-yem bitkisi şeklinde-

ki münavebeye de yer verildiğini belirlemiştir. Ancak, en uygun münavebe şekli çapa bitkisi-hububat-baklagil olması gerektiği vurgulanmaktadır. Çizelge 4’de anlaşılabileceği gibi % 12’si endüstri bitkisi yanında yem bitkisi üretimine yer vermektedir. Büyük bir çoğunluk aynı grup bitkiye (özellikle endüstri bitkisine) yer vermektedir.

Lahana üretim ve pazar maliyeti: Araştırmadan elde edilen verilere göre bölgede bir dekar alanda beyaz lahana üretimi için 44.59 saat işgücü, 6.53 saat çekigücü (makine) kullanıldığı tespit edilmiştir.

Araştırma verilerine göre hesaplanan, beyaz lahana üretim maliyeti ve karlılık durumu üretim işlemleri, değişken masraf ve sabit masraf kalemleri dikkate alınarak Çizelge 5’de gösterilmiştir.

Araştırma sonucunu göre bir dekar beyaz lahana üretimi için üretim aşamalarında (Toprak Hazırlığı % 16.58, Ekim % 17.95, Bakım % 51.36 İşlemlerinde) yapılması gereken masrafa Sermaye Faizi eklenerek hesaplanan değişken masraf 872.61 TL, Tarla Kirası, Genel İdare Giderleri ve Ürün Sigortası toplamından olu-

Çizelge 3. İşletmelerde EİB cinsinden mevcut işgücü

Yaş	Erkek		Kadın		Toplam Nüfus	
	Miktar (kişi)	Oran (%)	Miktar (kişi)	Oran (%)	Miktar (kişi)	Oran (%)
7-14	0.52	20.47	0.36	21.95	0.88	21.05
15-49	1.72	67.72	1.20	73.17	2.92	69.86
50-64	0.30	11.81	0.08	4.88	0.38	9.09
65- ++	-	-	-	-	-	-
Toplam	2.54	100.00	1.64	100.00	4.18	100.00

Çizelge 4. Üreticilerin işletmelerde münavebeye aldığı ürünler

	İşletme sayısı	Oran (%)
B.Lahana-Patates-B.Lahana	7	28
B.Lahana -Patates -Patates	5	20
B.Lahana- Patates – Ş.Pancarı	3	12
B.Lahana- Patates-Yonca	3	12
B.Lahana-B. Lahana- B.Lahana	2	8
Diğerleri	5	20
Toplam	25	100

Çizelge 5. B.Lahanada üretim maliyeti

Üretim İşlemler		Masraflar Toplamı (TL da ⁻¹)	%
Toprak Hazırlığı	Sürüm	50.64	34.99
	İkileme	44.68	30.87
	Üçleme	44.50	30.75
	Fide Hazırlığı	4.90	3.39
Toplam Toprak Hazırlığı		144.72	16.58
Ekim	Ocak açımı	156.72	
	Fide dikimi		
	Ocak kapatma		
Toplam Ekim		156.72	17.95
Bakım İşlemleri	Sulama	58.36	13.02
	Gübreleme	140.70	31.39
	İlaçlama	76.12	16.98
	Boğaz Doldurma	60.36	13.47
	Çapalama	112.70	25.14
Toplam Bakım İşlemleri		448.24	51.36
Hasat	Kesme Toplama	51.12	
Toplam Hasat		51.12	5.85
Toplam		800.56	
Sermaye Faizi (%9). (Toprak Hazırlığı+Ekim+ Bakım İşlemleri+Hasat)*(0.09)		72.05	8.26
Toplam Değişken Masraflar (ΣDM)		872.61	88.48
Tarla Kirası		56.00	49.27
Genel İdare Giderleri (ΣDM*0.03)		26.18	23.04
Ürün Sigortası		31.47	27.69
Toplam Sabit Masraflar (ΣSM)		113.65	11.52
Tarladaki Toplam Üretim Masrafları (ΣDM + ΣSM) (1)		986.26	100.00
Verim (kg da ⁻¹) (2)		4033.87	
1 kg B.Lahananın Tarladaki Üretim Maliyeti (TL kg ⁻¹) (3=1/2)		0.245	
Satış Fiyatı (TL kg ⁻¹) (4)		0.420	
Gayri Safi Ürün Değeri (verim*satış fiyatı) (5)		1694.23	
Net Kar (TL da⁻¹) (6=5-1)		707.97	
Brüt Kar (TL da⁻¹) (7=5-ΣDM)		821.62	
Oransal Kar (TL kg⁻¹) (8=4/3)		1.71	

şan sabit masraf 113.65 TL'dir. Bir dekar beyaz lahana üreten çiftçinin tarladaki maliyeti yani tarladaki ürünü için yapmış olduğu toplam masraf 986.26 TL ve toplam masrafın % 88.48'ni değişken, % 11.52'sini sabit masraflar oluşturduğu görülmektedir (Çizelge 5).

Bir dekar beyaz lahana üretiminden 1694.23 TL'lik Gayrisafi Üretim Değeri sağlarken, üretici 707.97 TL'lik net kar ve 821.62 TL'de brüt kar sağlanmaktadır.

Bilindiği gibi, ürünün birim satış fiyatı ile ürünün birim üretim maliyeti arasındaki oran, yani bir TL'lik maliyet karşılığında elde edilen karı gösteren oran, oransal karı ifade eder (İnan 2001).

Araştırma bölgesinde beyaz lahana üreticisi üretim için yaptığı 1 TL'lik masraf karşılığında sağlayacağı kar yani kar oranı 1.71 TL olduğu belirlenmiştir (Çizelge 5).

Araştırma bölgesinde beyaz lahana üreticisi için söz konusu ürünü üretmek karlı bir tarımsal faaliyet olduğu Çizelge 5'deki değerlerden anlaşılmaktadır.

Bir dekar beyaz lahana üreticisinin Pazar Masrafları toplamı 1048.26 TL olup 1 Kg b.lahananın Pazar maliyeti 0.26 TL olarak hesaplanmıştır. Bir dekardan sağlanan net kar 645.97 TL, brüt kar ise 883.62 TL olup oransal karın 1.62 TL olduğu tespit edilmiştir (Çizelge 6).

Çizelge 6. B.Lahananın pazar maliyeti

	Tutar
Tarladaki Toplam Üretim Masrafları (TL da ⁻¹)	986.26
Taşıma Masrafı (TL da ⁻¹)	62.00
Verim (kg da ⁻¹)	4033.87
Pazardaki Masraflar Toplamı (TL da ⁻¹)	1048.26
1 kg'm B.Lahananın Pazar Maliyeti (TL kg⁻¹)	0.260
Net Kar (TL da⁻¹)	645.97
Brüt Kar (TL da⁻¹)	883.62
Oransal Kar (TL kg⁻¹)	1.62

İşletmelere uygulanan anketler sonucuna göre üreticilerin ürün satışı yaptığı yerleri gösteren Çizelge 8'den anlaşılacağı gibi, işletmeler ürünlerinin % 20.59'sını anayol kenarında, % 25'i ilçe pazarında, % 5.88'i il pazarında, % 35.29'u tarlada ve % 13.24'ü kooperatiflere satmaktadırlar. İşletmeler, hasat döneminde Doğu Karadeniz Bölgesinden özellikle Rize ve Trabzon illerinden gelen şahıslara tarlada sattıklarını ifade etmişlerdir. Satılan ürünün en fazla oranını bu yolla sattığı (% 35.29) görülmektedir (Çizelge 8).

Çizelge 7. B.Lahana üretiminde üreticilerin başlıca sorunlarının dağılımı

Üreticilerin Sorunları	Önemsiz/	Az önemli/	Önemli/	Toplam
	Hayır	Kısmen	Evet	
Girdi fiyatları çok yüksek	16	12	72	100
Ürünümü pazara ulaştıramıyorum	0	28	72	100
Ürünümü aracılar satıyorum	8	38	54	100
İşletme sermayem düşük	20	8	72	100
İşçilik ücretleri çok yüksek	48	36	16	100
Bazı işlerde kalifiye işçi bulamıyorum	48	36	16	100
Teknik bilgi düzeyim yetersiz	28	0	72	100
Tarımsal kuruluşlarla ilişkimiz iyi değil	32	40	28	100
Yeterince sulama yapamıyorum	48	32	30	100
Zararlılarla mücadele edemiyorum	32	24	44	100

Çizelge 8. İşletmelerin ürün satışı yaptığı yerler (%)

Anayol Kenarı	İlçe Pazarı	İl Pazarı	Tarla	Kooperatiflere	Toplam
20.59	25.00	5.88	35.29	13.24	100

Lahana üretiminde üreticilerin karşılaştıkları başlıca sorunlar: Elde edilen verilere göre, lahana üretimi ve pazarlaması ile ilgili tespit edilen üretici sorunları Çizelge 7'de görülmektedir. Üreticilerin % 72'si girdi fiyatlarını çok yüksek bulmakta, hiçbir üreticinin ürününü pazara ulaştıramadığı anlaşılmaktadır. Buda ürün pazarlaması açısından çok önemlidir. Bu durum üreticinin ürününü değerinde satamadığını göstermektedir. İşletmelerin % 8'i aracılar ürün satmadığı, % 54'ü direk aracıya satarken % 38'i kısmen aracıya satmaktadır. % 72 oranında sermaye yetersizliği ve teknik bilgi düzeyinin düşük olduğu aynı çizelgede görülmektedir. İşçilik ücretlerini yüksek bulanların ve kalifiye işçi bulamıyorum diyenlerin oranı % 16, yeterince sulama yapmadığını ifade eden işletmelerin oranı % 30 iken yeterince sulama yapıyorum diyenlerin oranı % 48, üreticilerden % 32'sinde kısmen sulama yaptığı anlaşılmaktadır. Bölgedeki işletmelerin DSİ'nin sulama kanallarından büyük ölçüde yararlandıkları belirlenmiştir. Zararlılarla mücadele edemediğini açıklayan işletme oranı ise % 44'dür (Çizelge 7).

Araştırma kapsamına alınan bölgedeki üretici ürettiği b.lahanayı tarlada pazarlayabildiği gibi il veya ilçeye götürerek ürün satışı yaptığı (Çizelge 8) bilinmektedir. Bu nedenle b.lahananın Pazar Maliyeti de hesaplanmıştır.

Araştırma bölgesinde, anket verilerine göre b.lahananın başlıca pazarlama kanalları aşağıda gösterilmiştir;

- 1 . Üretici – Tüketici
- 2 . Üretici – Aracı – Tüketici
- 3 . Üretici–Toplayıcı–Parakendeci–Tüketici

B.lahana, üreticisi tarafından doğrudan tüketiciye satıldığı gibi, aracı, toplayıcı ve perakendeci aracılığıyla da tüketiciye ulaştırılmaktadır.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Kıt olan tarım arazisinde verim gücünü korumak için, en uygun münavebe şeklinde, çapa bitkisi-

hububat-baklagil olması gerektiği halde araştırma kapsamına alınan işletmelerde, büyük bir çoğunluğunda B.Lahana-Patates-B.Lahana ve B.Lahana-Patates-Patates gibi aynı grup (çapa) bitkisini içeren bir uygulama olduğu, işletmeleri % 12'si endüstri bitkisi yanında yem bitkisi üretimine yer vermektedir. Büyük bir çoğunluk aynı grup bitkiye özellikle endüstri (çapa) bitkisine yer vermektedir. Bu nedenle bölge çiftçisinin münavebe konusunda bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Tarım kuruluşlarının eğitim çalışmalarında bu konuya önem vermeleri önerilmektedir. Araştırma sonucunu göre bir dekar beyaz lahana üretimi için yapılması gereken değişken masraf 872.61 TL, sabit masraf 113.65 TL olup toplam masraf 986.26 TL'dir.

Bir dekar beyaz lahana üretimi 1694.23 TL'lik Gayrisafi üretim sağlarken, üretici tarladaki ürününden 707.97 TL'lik net kar, 821.62 TL'de brüt kar sağlarken pazara ürünü götürüp satan üreticinin elde ettiği net kar 645.97 TL, brüt kar da 883.62 TL'dir.

Araştırma bölgesinde beyaz lahana üreticisi, üretim için yaptığı 1 TL'lik masraf karşılığında sağlayacağı kar yani kar oranı, tarlada sattığı üründe 1.71 TL, pazardaki satışta ise 1.62 TL, olduğu belirlenmiştir. Bu hesaplamalar bölgede, beyaz lahana üretiminin karlı bir üretim faaliyeti olduğunu ortaya koymaktadır.

Araştırma bölgesinde B.Lahana üreten işletmelerin belirlenen sorunlarının çözümü ve karlılık oranlarının daha da artması için üreticilerin daha güçlü olarak piyasaya girmesini sağlayacak üretici birliklerinin kurulması önerilebilir.

Türk toplumunun çekirdek aile yapısının gelişmesi nedeniyle, daha küçükbaş oluşturan çeşitlerin bölge çiftçisine önerilebilir. Böylece taşımada, depolamada ve pazarlamada kolaylık sağlanılır.

Turşu yapılarak pazara sunulması, üretilen ürünün katma değerini artırarak üreticinin daha fazla kar elde etmesini sağlar.

KAYNAKLAR

- Anonim, 2009. İnternet kayıtları, <http://www.bitkiforum.com/> (Erişim Tarihi: 28.06.2009).
- Aytaç, M., 1985. Örnekleme kuramına giriş (Ders Notu). Uludağ Üniversitesi İktisadi İdari ve İdari Bilimler Fakültesi, s: 20-100, Bursa.
- Eren, T., 2005. Erzurum ilinde ayçiçeğinin üretim ekonomisi. Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum.
- İnan, İ.H., 2001. Tarım ekonomisi ve işletmeciliği. Genişletilmiş 6. Baskı, Avcı Ofset, İstanbul.
- Çiçek, A., Akçay, Y., Sayılı, M., 1999. Tokat ili Erbaa ovasında bazı önemli sebzelerde fiziki üretim girdileri, maliyetleri ve karlılıkları üzerine bir araştırma. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları No:34, Araştırma Serisi No:11, Tokat.
- Kıral, T., Kasnaoğlu, H., Tatlıdil, F.F., Fidan, H., Gündoğmuş, E., 1999. Tarımsal ürünler için maliyet hesaplama metodolojisi ve veri tabanı rehberi. Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü Yayınları, Proje No:1999-13, Ankara.
- Kızıloğlu, S., 1989. Oltu ilçesi tarım işletmelerinde münavebe-işletme faaliyeti ilişkileri ve en karlı üretim planının belirlenmesi. Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Erzurum.
- Kızıloğlu, S., 1994. Erzurum ilinde buğday, arpa, patates, ayçiçeği, şeker pancarı ve fiğın üretim maliyeti ve arz fonksiyonlarının ekonometrik analizi. TUBİTAK Projesi, Proje No:TOAG-1035, Yayınlanmamış Doçentlik Tezi, Erzurum.
- Tanrıvermiş, H., Gündoğmuş, E., 2001. Ankara ilinde buğday üreten tarım işletmelerinde farklı hasat tekniklerinin fiziki girdi kullanım düzeyi ve birim maliyetlere etkisi üzerine bir araştırma. Türk Kooperatifçilik Kurumu, Üçüncü Sektör Kooperatifçilik, Sayı:134, Ankara.

